

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 7. dubna 2025 ve věci č. 18737/18 – *F. D. a H. C. proti Portugalsku*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení článku 8 Úmluvy v souvislosti s výkonem příkazu k vyhledání a nalezení v kontextu sporu o péči o dítě, které jeho otec přivezl z Francie do Portugalska, a jeho následného navrácení matce dle Haagské úmluvy. Soud shledal, že ani otec, ani syn nebyli před přijetím rozhodnutí o navrácení dítěte soudem v Portugalsku slyšeni a nebylo posouzeno tvrzené riziko špatného zacházení s dítětem ze strany matky. Portugalské orgány také nezajistily ochranu dítěte, které bylo odvezeno ze školy a drženo na policejní stanici, zatímco jeho otec by zatčen.

I. Skutkové okolnosti

Po rozchodu rodičů v říjnu 2013 svěčil francouzský soud nezletilého syna (narozeného v roce 2010) do společné péče obou rodičů, přičemž jeho hlavní bydliště bylo určeno u matky a otec měl právo styku. Stěžovatel se následně opakovaně a neúspěšně domáhal svěřeni dítěte do své výlučné péče, přičemž tvrdil, že matka dítě zanedbává a je vůči němu násilná. V říjnu 2017 si stěžovatel vyzvedl dítě ze školy a zaznamenal u něj poranění. Lékař konstatoval, že se jednalo o oděrku o délce deseti centimetrů, která mohla vzniknout přímým kontaktem s kůží a vyžadovala desetidenní omluvenku ze školy. Stěžovatel podal na matku trestní oznámení pro údajné násilí a po víkendovém styku dítě matce nevrátil, čímž porušil dohodnutý režim péče.

Matka následující den nahlásila zmizení dítěte francouzské policii. Vyšetřování odhalilo, že otec s dítětem pobývá v Portugalsku. V listopadu 2017 podala matka žádost o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. Francouzské orgány žádost postoupily portugalskému ústřednímu orgánu, který ji však nepředal žádnému soudu.

Mezitím se stěžovatel znovu obrátil na francouzský soud s návrhem na svěřeni dítěte do své péče. Ten v prosinci 2017 svěčil dítě do výlučné péče matky a stěžovateli pozastavil právo styku. V prosinci 2017 podal stěžovatel žádost o svěřeni dítěte do své péče také u portugalského soudu. Uvedl přitom adresu, kde s dítětem pobývá, a školu, kterou dítě navštěvuje.

V lednu 2018 byl na stěžovatele vydán evropský zatýkácí rozkaz pro únos dítěte. Francouzské orgány rovněž zadaly do Schengenského informačního systému příkaz k vyhledání a nalezení dítěte s požadavkem na přijetí nezbytných ochranných opatření. Dne 15. února 2018 provedla portugalská policie výkon tohoto příkazu; v ranních hodinách dítě vyzvedla ze školy a držela jej na policejní stanici více než tři hodiny. Téhož dne byl na základě evropského zatýkácího rozkazu zadržen také stěžovatel. Dítě bylo následně předáno matce na základě rozhodnutí státní zástupkyně, která konstatovala, že v Portugalsku nebylo zahájeno žádné řízení podle Haagské úmluvy a sama neshledala důvod pro předání věci soudu.

Portugalský soud v březnu 2018 odmítl žádost stěžovatele o svěřeni dítěte do jeho péče s tím, že příslušným soudem je soud ve Francii, kde mělo dítě obvyklé bydliště.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že řízení vedené portugalskou státní zástupkyní, na jehož základě bylo dítě navráceno matce, nebylo spravedlivé. Tvrdil, že rozhodnutí o navrácení bylo přijato bez jakéhokoli soudního přezkumu a bez posouzení, zda by navrácení matce pro dítě nepředstavovalo vážné riziko újmy, čímž došlo k porušení práva jeho i dítěte na respektování soukromého a rodinného života podle článku 8 Úmluvy.

a) K přijatelnosti – oprávnění otce podat stížnost jménem nezletilého dítěte

Soud připomněl, že v kontextu článku 8 Úmluvy mohou nezletilí podat stížnost i tehdy, jsou-li zastoupeni rodičem, který je ve sporu s orgány a kritizuje jejich rozhodnutí jako rozporná s právy zaručenými Úmluvou. V takových případech postačuje, že jde o biologického rodiče, který má zájem chránit práva dítěte (*Roengkasettakorn Eriksson proti Švédsku*, č. 21574/16, rozsudek ze dne 19. května 2022, § 61). I v případech, kdy rodič nevykonává práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, však může být oprávněn jednat jménem dítěte, pokud je tím zajištěno, že zájmy dítěte budou Soudu předloženy (*Raw a ostatní proti Francii*, č. 10131/11, rozsudek ze dne 7. března 2013, § 51).

V projednávané věci bylo stěžovateli v době podání stížnosti pozastaveno právo na styk s dítětem a dítě bylo svěřeno do výlučné péče matky. Vzhledem k okolnostem případu však lze mít za to, že mezi rodiči existoval ohledně dítěte střet zájmů. Spoléhat se výlučně na kritérium svěřením dítěte do péče by mohlo vést k tomu, že by stížnost nebyla Soudu předložena, a tím by mohly být ohroženy zájmy dítěte. Stěžovatel navíc nebyl zbaven rodičovské odpovědnosti (srov. *a fortiori*, *Scozzari a Giunta proti Itálii*, č. 39221/98 a 41963/98, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 138). Vzhledem k okolnostem případu a povaze stížnosti proto Soud neshledal důvod, proč by stěžovatel nemohl dítě v řízení před Soudem zastupovat.

b) K odůvodněnosti

Soud dále uvedl, že navrácení dítěte matce portugalskými orgány představovalo zásah do práva na rodinný život obou stěžovatelů ve smyslu článku 8 Úmluvy (viz obdobně *Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku*, č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2010, § 90–91).

K naplnění kritéria zákonnosti zásahu se Soud jednoznačně nevyjádřil. Poznamenal však, že portugalské orgány nepostupovaly v souladu s Haagskou úmluvou, když nijak nereagovaly na žádost francouzských orgánů. Soud se také pozastavil nad tím, že státní zástupkyně rozhodla o navrácení dítěte matce z vlastní iniciativy, bez zahájení soudního řízení a bez uvedení právního základu svého rozhodnutí. Ze spisu nevyplývá, že by byla podána jakákoli žádost k soudu o navrácení dítěte podle nařízení Brusel II bis. Soud nicméně shledal, že zásah sledoval legitimní cíl, a to ochranu práv jiných, konkrétně matky a dítěte.

Pokud jde o otázku nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti, Soud konstatoval, že způsob, jakým byl případ řešen bez využití mechanismů Haagské úmluvy, zbavil stěžovatele jejich procesních práv. První stěžovatel nebyl vyslechnut, přestože byl zadržen na základě evropského zatýkácího rozkazu a nacházel se ve vazbě. V důsledku toho nemohl uplatnit námitku podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, ani uvést, že podle jeho názoru existovalo riziko spojené s navrácením dítěte matce. Dítě bylo nalezeno a navraceno matce téhož dne, zatímco první stěžovatel byl stále ve vazbě, a nacházel se tedy ve zranitelném postavení. Vyslechnut nebyl ani druhý stěžovatel, kterému bylo v dané době sedm let (srov. *C proti Chorvatsku*, č. 80117/17, rozsudek ze dne 8. října 2020, § 78).

Soud rovněž shledal, že naprostá absence jakékoli procesní ochrany byla v daném případě umocněna skutečností, že první stěžovatel neměl žádné povědomí o správním řízení vedeném státní zástupkyní, ačkoli jeho pobyt byl znám a byl zastoupen advokátem, kterého téhož dne zmocnil. Ani stěžovatel, ani jeho právní zástupce nebyli informováni o tom, že soud rozhodl o navrácení dítěte matce, a nemohli tak proti rozhodnutí státní zástupkyně vznést námitky. Přístup ke spisu a k rozhodnutí o navrácení dítěte získal první stěžovatel až několik dní poté, a to na základě vlastní žádosti.

Soud proto konstatoval, že absence jakéhokoli zhodnocení rizika ze strany portugalských orgánů a neexistence soudního řízení (viz obdobně *Maumousseau a Washington proti Francii*, č. 39388/05, rozsudek ze dne 6. prosince 2007, § 72) mu znemožnila posoudit, zda byl při rozhodování zohledněn nejlepší zájem dítěte a zda bylo rozhodnutí o navrácení dítěte založeno na relevantních a dostatečných důvodech ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy.

Soud dále připomněl, že donucovací opatření vůči dětem nejsou v této citlivé oblasti žádoucí a mohou být dokonce vyloučena, pokud nejsou v nejlepším zájmu dítěte (*Sévère proti Rakousku*, č. 53661/15,

rozsudek ze dne 21. listopadu 2019, § 98). Již samotná skutečnost, že portugalská policie odebrala sedmileté dítě v ranních hodinách ze školy, současně zadržela jeho otce na základě evropského zatýkacího rozkazu a oba držela na policejní stanici více než tři hodiny, než bylo dítě převezeno na státní zastupitelství a následně v odpoledních hodinách předáno matce, postačila Soudu k závěru, že s dítětem nebylo zacházeno s náležitou péčí, citlivostí a s ohledem na jeho osobní situaci, duševní integritu a pohodu (srov. *Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem*, § B a C). Podle Soudu nic nenasvědčuje tomu, že by policisté byli doprovázeni psychology nebo sociálními pracovníky. Vnitrostátní orgány měly povinnost dítěti poskytnout potřebnou pomoc, podporu a služby. Nesplnily tak svůj pozitivní závazek zajistit ochranu a péči o nezletilého stěžovatele v době, kdy byl jeho otec ve vazbě a on sám a držen na policejní stanici (srov. *Hadzhieva proti Bulharsku*, č. 45285/12, rozsudek ze dne 1. února 2018, § 58–61).

Soud proto uzavřel, že zásah nebyl nezbytný v demokratické společnosti a došlo k porušení článku 8 Úmluvy ve vztahu k oběma stěžovatelům.